

Portretul dascălului de vocație – între realitate și subiectiv

”Un profesor este asemeni unei lumânări. El se mistuie pe sine pentru a lumina calea altora.”

(Mustafa Kemal Atatürk)

Instruirea implică în primul rând formarea culturii generale, a capacităților și deprinderilor necesare integrării în societate , nu poate fi concepută fără educație, fără profesor.

Instruirea este rezultatul unei practici pedagogice, ierarhizate în conformitate cu un sistem de valori necesar evoluției individului și societății.¹

În școală dascălul este conducătorul activității didactice ce se desfășoară în vederea realizării obiectivelor prevăzute în documentele școlare. El este cel care imprimă un sens și o finalitate educativă tuturor premiselor și condițiilor, obiective și subiective, participante și implicate în procesul de învățământ. Privite în sine, informațiile cuprinse în programele și manualele școlare constituie doar premise latente din punct de vedere al formării personalității umane, ele capătă, însă, valențe educative ca urmare a prelucrării și transmiterii lor de către profesor. Tot așa se întâmplă și cu mijloacele de învățământ. Oricât de performante ar fi ele, numai utilizarea lor de către profesor prin integrarea lor într-o situație de învățare le asigură valențele educative scontate. Sunt un ajutor pentru cadrul didactic dar el rămâne cel care conferă acestor mijloace un sens pedagogic prin modul cum le folosește și prin rezultatele la care ajunge. Relația pedagogică rămâne, oricât s-ar tehniciza, o relație umană. Prin personalitatea sa amplifică valențele educative ale tuturor cunoștințelor transmise. Rolul conducător al dascălului în activitatea didactică rămâne una din coordonatele de bază ale misiunii sale.

Pentru a-și îndeplini rolul, cadrul didactic trebuie să fie permanent în mijlocul elevilor, să constituie pentru fiecare dintre ei o personalitate dinamică, entuziasmată. În viziunea lui J. H. Pestalozzi educația trebuie să ajute natura umană să se dezvolte respectând particularitățile individuale. Rolul educației este de a stimula impulsul de afirmare, adică de a activa dezvoltarea, de a face ca „ochiul să vrea să vadă, urechea să vrea să audă, piciorul să vrea să meargă, iar mâna să apuce...La fel inima vrea să creadă și să iubească, spiritul vrea să gândească”. Profesorul este cel care descoperă metode și procedee eficiente în formarea fiecărui copil în parte. Calitatea educației oferite de unitatea de învățământ depinde de prestația pedagogică a cadrelor didactice, de atitudinea lor față de schimbare, de calitatea metodelor interactive și procedeele didactice practicate. În condițiile actuale, educația de calitate rămâne în totalitate pe seama cadrelor didactice.²

Învățăm mereu și niciodată nu vom ști tot! Talentul de dascăl ne permite să le insuflăm copiilor dorința de a ști, curajul de a spune ce gândesc, puterea de a gândi drept, de a nu judeca pe nimeni și puterea de a schimba în bine lumea din jurul lor. Talentul de a fi dascăl ne ajută să gestionăm situațiile critice, să îndrumăm cu dăruire copiii către excelență sau copiii cu nevoi speciale. Latura umană subiectivă și fragilă trebuie cunoscută și stăpânită. Munca în educație înseamnă acumulare de tensiune , presiune, concentrare, stres, înseamnă responsabilitate pentru o clasă întregă de elevi dar și pentru fiecare elev în parte, reponsabilitate în fiecare oră, în fiecare pauză, la fiecare activitate extrașcolară. Impactul factorului uman, cu toate consecințele ce decurg din aceasta, nu este deloc neglijabil în această profesie. Suntem oameni, avem suflet și facem această meserie din pasiune, din dorința de a lăsa moștenire urmașilor dragostea de carte, corectitudinea, seriozitatea, dorința de a fi mai bun, de a reuși. Profesorul este cel care contribuie la educația pentru o viață de calitate a unui individ și a colectivității. Promovează încrederea, respectul reciproc, gândirea

¹Cucoș, C, Pedagogie, Ed. Polirom , Iași , 2000, p.287.

²Neculau,A, O perspectiva psihopedagogica asupra stilului de munca al profesorului, Editura Didactică și Pedagogica, București,p.56.

pozitivă, adoptă idei și atitudini democratice. Probează calități umane, profesionale și etice. Recunoaște și pune în valoare aspectele pozitive și rezultatele elevilor, îi sprijină în eforturile lor și le insuflă încredere în forțele proprii. Tot el le dezvoltă elevilor capacitatea de a fi autonomi, de a deveni subiecți ai propriei dezvoltări prin:

- implicare în propria formare
- sprijinire în folosirea unor surse și mijloace diverse de informare
- crearea abilităților de a lua decizii
- responsabilizare și motivare
- dezvoltarea capacității de a rezolva probleme
- încurajarea spiritului de inițiativă și a creativității
- facilitarea colaborării și comunicării între elevi

În activitatea extrașcolară se șlefuieste formarea personalității elevului. Acțiunile de acest fel scot la iveală sufletul copilului, inițiază prietenii, descoperă pasiuni, îndrumă interese. Cadrul didactic este cel care alege felul activității, locul de desfășurare, formează echipe și sugerează teme de cercetare. Prin astfel de activități elevii vor învăța să aprecieze frumosul, să iubească și să protejeze natura, să participe la concursuri județene sau naționale, să scrie poezie sau proză, să recite, să fie actori, să cânte și să danseze. Orice copil este special dacă i se crează condiții să arate de ce este special! În activitățile extrașcolare își urmează dorințele și aspirațiile personale datorită încrederii inspirate și curajului insuflat. Orice activitate coborâtă din minte în sufletul copilului are o frumusețe aparte! Învăță să fie curios, să descopere, să aprecieze, să aleagă, să fie creativ, să pună în valoare ceea ce are. Valențele informaționale și corelative ale activităților extrașcolare sunt multiple. Ele devin eficiente dacă au constanță și atractivitate. Definitiv este dorința cadrului didactic de a pune în valoare calitățile elevilor săi în orice moment, în orice loc, cu orice ocazie.

Vocația de dascăl

În nicio altă profesie nu este mai oportună cerința ca interacțiunea dintre carieră și vocație să fie cât mai aproape de perfecțiune. Toate celelalte profesii depind de activitatea profesorului, fiindcă el crează acele însușiri în substanța cea mai delicată și mai nobilă – *omul*, de care acesta are nevoie. Devine un imperativ al școlii de a angaja nu doar profesori, ci profesori de vocație. Nu doar munca coștiincioasă și sistematică, mobilizarea voinței și sentimentelor, ingeniozitatea, creativitatea, calitatea gândirii, erudiția și pregătirea științifică constituie cheia succesului în activitatea pedagogului, ci vocația lui pentru ceea ce face. Înțeleg prin vocație convergența tuturor eforturilor cadrului didactic spre anumite manifestări, în direcția cărora simte că se realizează pe sine și are sentimentul propriei libertăți, propriei afirmări, iar forma sub care vocația se manifestă constituie îndeletnicirea constantă a pedagogului de vocație.³

Un profesor cu vocație pedagogică este acela care dorește și reușește să realizeze o instruire eficientă, pentru formarea și dezvoltarea deprinderilor complexe la elevi de a însuși conținuturi și noțiuni specifice disciplinei. Eficiența constă în diagnosticarea stării inițiale a instruirii, în a proiecta și realiza activități la clasa în funcție de nivelul de pregătire al elevilor, conținuturi și competențe.⁴

Vocația, după pedagogul francez R.Hubert, constă în dragostea de pedagogie (de a învăța pe cineva), credința în valorile educației, conștiința față de educația copilului, față de patrie și comunitate. Profesorul trebuie să fie înzestrat cu calități intelectuale, spirit de observație, gândire sistematică, imaginație, memorie, calități afective și morale. Aptitudinea pedagogică este un ansamblu de însușiri ale profesorului, care produce maximul de rezultate cerute de programele școlare. Profesorul trebuie să își cunoască elevii, să stabilească relația necesară cu clasa sau grupele de elevi, să creeze condiții optime și eficiente de comunicare, tact pedagogic în soluționarea situațiilor ostile, de criză, aptitudinea de a organiza forme variate de evaluare a cunoștințelor. Tact-termenul este folosit pentru a desemna o strategie a raportării la alte persoane implicând discernământ, adeziune

³ Idem.

⁴ Andrei Cosmovici, Luminita Iacob, Psihologie generală Ed. Polirom, Iași, 2005.p.257.

sufletească ,grija pentru a nu leza demnitatea celui în cauză și a-l influența educativ sau instructiv în chip ingenios ,fără duritate și evitând conflictele.⁵

Vocația , chemare către o anumită activitate sau spre îndeplinirea unor misiuni sociale, întemeiată pe conștiința propriilor aptitudini și pe răspunderea privind valorificarea lor. C.Radulescu Motru interpretează vocația ca fiind o sinteză de însușiri care obligă la manifestări personale, originale, creatoare de valori.Vocația este o structură direcțională, a energiilor psihofizice la alcătuirea cărora intră, deopotrivă, toate elementele sociale și ale mediului actual și trecut, precum și straturile neuronale din creierul subiectului. Descoperirea și autodescoperirea însușirilor celor mai valoroase, de natură să profileze un destin este condiția definirii vocației. Vocația implică sinteza coerentă de forțe instrumentale și valori moral - sociale, o interacțiune optima între aptitudinile pentru ceva și atitudinile față de același obiect în cadrul unei înalte conștiințe axiologice și în baza unei viguroase tendine de autodepășire.⁶

Din perspectiva psihosociala, vocația este o organizare ierarhică a rolurilor.Aceasta se realizează progresiv, eu-ul exprimându-se într-un mod total.

Termenilor mai vechi de meserie sau profesie, le este astăzi preferat cel de rol, devenind vocație,rolul jucat de o persoană.

Profesorul reprezintă autoritatea publică, ca reprezentant al statului, transmițător de cunoștințe și educator, evaluator al competențelor, partenerul părinților în sarcina educativă, membru al consiliului profesoral, coleg. Profesia de educator e uneori (sinuasă). Pentru a îndeplini misiunea sa, profesorul, are obligația de a observa și evalua,disponibilitatea de a primi sugestii, atitudinea de a organiza și regiza procesul de instruire.

În prezent, vocația în acest domeniu de activitate se referă la capacitatea profesorului de a fi:

- creator de curriculum : creează situații de învățare pornind de la programele școlare, proiectează CDS;
- consilier ; încurajează stilurile și parcursurile individuale de învățare, susține dezvoltarea aptitudinilor personale, oferă instrumente de autocunoaștere;
- moderator: modelează relațiile dintre elevi;
- partener: colaborează cu elevii și colegii săi pentru realizarea demersului didactic;
- evaluator: proiectează demersuri diagnostice;
- model: se comportă exemplară în acțiunea de proiectare, structurare și valorificare a curriculum-ului.⁷

Statul social al profesorului , în societatea contemporană , pare să fie satutul clasei de mijloc. Profesiunea intelectuală, nu oferă deținătorului putere sau venituri considerabile. Cariera didactică conferă prestigiu și satisfacții, vocația fiind cel mai întemeiat argument în practicarea acestei profesii.

În țara noastră, putem constata că acest statut se transmite, mulți dintre tinerii colegi având părinți tot profesori. Cei care aleg aceasta profesie provin din familii în care profesiunile intelectuale sunt apreciate.⁸

În câmpul social, circulă stereotipul ce le încredințează femeilor, meseria de profesor. Unii sociologi apreciază că aceasta meserie este neatractivă pentru bărbați, care nu sunt capabili să dezvolte dimensiuni expresive și afective. Salarizarea neatractivă, statutul profesional tot mai puțin apreciat, perspectiva redusă asupra evoluției în carieră sunt alți factori ce determină preponderența femeilor în acest domeniu de activitate.

Cum își înțelege profesorul menirea sa? Acționează el în numele statutului și societății, al părinților sau în calitate de apărător al copilului? Se rezumă numai la transmiterea cunoștințelor sau este un model pentru elevii săi?

Exercitarea profesiei de profesor presupune însușirea a trei competențe:

⁵Paul Popescu Neveanu, Dicționar de psihologie, Ed. Albatros, București. 1978, p.700

⁶Idem, p.776.

⁷Ghid metodologic pentru aplicarea programelor școlare din aria curriculara Om si societate,Consiliul National pentru Curriculum, p.31.

⁸Truță ,Elena, Mardar, Sorina, Relația profesor – elev, Ed. Aramis, București , 2007,p.97.

- Competența profesională - constând dintr-o cultură tehnică specifică și competența interumană care-i permite să lucreze întodeauna cu un public (clasa de elevi). Capacitatea de a manageria sarcinile complexe, munca în echipă și componența etică conturează acest tablou.
- Competența de a menține relații cu esantioanele ierarhiei superioare: directori, inspectori. Profesorii sunt permanent supusi presiunii controlului, fiind evaluați permanent.
- Competența de a întreține bune relații cu beneficiarii educației- elevi, părinții, comunitatea .

În condițiile marilor transformări care au loc în societatea noastră cresc exigențele față de activitatea și conduita oamenilor în toate împrejurările, în societate și în profesie. În educație, atitudinea și conduita profesorului în sistemul educativ trebuie să se ridice la cota cea mai înaltă. Profesorul este persoana care realizează o misiune de importanță majoră, de formare și dezvoltare a personalității tinerei generații, precum și de instruire profesională în cadrul instituțiilor de învățământ în concordanță cu necesitățile vitale socioprofesionale, morale și cetățenești. Prin aceste activități profesorul contribuie la realizarea celui mai important produs al societății – *omul*. El trebuie să fie instruit, calificat, capabil să se integreze prin activități social-utile, contribuind astfel la progresul societății. Cadrul didactic este principalul factor al educației și instruirii tinerilor. Având rolul de îndrumător, acesta contribuie la pregătirea omului pentru activitate și creație independentă. În învățământul contemporan profesorul are un rol din ce în ce mai important, este fundamentul formării personalității umane. Personalitatea sa reprezintă factorul decisiv pentru reușita elevilor, filtrul care imprimă direcții și finalități nuanțate întregului demers educativ.

Tactul pedagogic se înscrie ca o componentă esențială și specifică a aptitudinii pedagogice, o abilitate de a înțelege elevii, de a fi omenos, de a aprecia și a nota corect, de a da dovadă de exigență și severitate moderate, de a sprijini și îndruma elevul, de a-i ierta greșelile minore, de a fi drept în acordarea recompensei și a pedepsei, de a pedepsi fapta, nu persoana, de a nu-l persecuta, de a nu-i aminti mereu o greșeală. Tactul pedagogic solicită inteligență, ingeniozitate și afectivitate în sensul de a acționa adecvat, suplu și creator în vederea reușitei depline a actului educațional. Elevii apreciază omenia, însușirea de bun psiholog, înțelegerea problemelor personale, ignorarea micilor abateri, renunțarea la pedeapsă când elevul și-a recunoscut vina, discreția, evaluarea obiectivă, imparțialitatea, corectitudinea, simțul umorului etc. Aptitudinile organizatorice întregesc structura aptitudinii pedagogice. Ele includ capacitatea de organizare și ordonare a materiei, abilitatea de a organiza, îndruma și conduce activitatea clasei de elevi ca grup psihosocial. Munca la catedră necesită programarea timpului pentru fiecare lecție, dar și pentru fiecare semestru sau an școlar. Trebuie organizată evidența și controlul activității elevilor, precum și corecta evaluare a rezultatelor acestei activități. O altă componentă importantă a aptitudinii pedagogice este capacitatea de a comunica cu clasa. Acest act comunicațional privește mai întâi abilitatea învățătorului de a transmite pe cale verbală sistemul de cunoștințe și priceperi astfel ca actul comunicării să fie viu, activ, dinamic, expresiv. De conținut și de fluența verbală depinde în mare măsură calitatea predării cunoștințelor. Dar pedagogul nu transmite elevilor doar informații. El stabilește cu clasa un contact psihologic, realizează cu elevii o comunicare cognitivă și una afectivă. Dacă stăpânește temeinic materialul de predat, pe parcursul lecției el urmărește îndeaproape modul cum sunt recepționate informațiile, cum reacționează elevii, observându-le privirea, mimica și gesturile. Are mereu un feedback al activității instructiv- educative pentru a păstra permanent sub control bunul mers al acesteia. Cunoaște psihologia elevului, structurile lui cognitive, metodele și procedeele potrivite vârstei elevilor și particularităților individuale. Calitatea de pedagog nu este înnăscută. Ea se câștigă și se formează în liceul pedagogic, în universitate și se perfecționează în procesul instructiv-educativ. Un profesor se perfecționează și se formează continuu. Susține astfel ideea de a învăța mereu, indiferent de vârstă sau de profesie. Educația permanentă permite o mai bună adaptare la cerințele societății, societate aflată în continuă transformare.⁹

Unul din criteriile după care pot fi diferențiați profesorii înăuntrul organizațiilor școlare este experiența pe care o posedă în munca cu elevii. Având în vedere dificultatea meseriei de profesor, nuanța personală pe care o capătă în timp de predare, faptul ca rareori se potrivesc schemele de acțiune elaborate de alții, ne așteptăm să găsim deosebiri semnificative între profesorii experimentați

⁹Gallagher, J.J., Teaching and learning: New models" in Annual Review of Psychology, 45, 171-195.

și cei novici. Profesorii cu experiență și-au format o structură de cunoaștere care le îngăduie să se adapteze repede la orice situație din clasa și să propună cele mai adecvate soluții de moment. Ei au o viziune clară despre elevi și despre școala, știu să lucreze cu toate categoriile de elevi. Profesorii experimentați și eficienți iubesc mai mult copiii, se dovedesc mai implicați și au credința că pot influența performanțele elevilor. În privința utilizării timpului, o resursă extrem de importantă în cadrul lecțiilor, sunt capabili să recupereze, fără să se abată prea mult de la planul inițial. Ei nu alocă mai mult timp decât novicii sarcinilor administrative, dar le acordă atenția cuvenită și obțin, de aceea, rezultate mai bune. În sfârșit, această categorie de profesori contează mai puțin decât cei aflați la începutul carierei pe sprijinul școlii în rezolvarea unor sarcini curente și se arată mai curând dispuși să se descurce cu mijloacele pe care le au.¹⁰

Profesorul nu uită niciodată că trebuie să zâmbească, să lase la ușa clasei toate problemele personale și să fie mentor și prieten pentru elevii săi. Dacă zâmbeste, zâmbetul se va întoarce aproape mereu. Zâmbetul și râsul întăresc sistemul imunitar, apără de boli, inspiră idei, atrag prietenii și înfrumusețează viața. Am învățat în ani de activitate la catedră generații după generații că unde e mintea, acolo e și comoara. Ceea ce facem pentru noi înșine moare odată cu noi. Ceea ce facem pentru alții și pentru lumea întreagă rămâne și este nemuritor! Rămâneți implicați! Modelați personalități și suflete, îndrumați copiii pe drumul cel bun al vieții și veți rămâne nemuritori! A trăi în lume fără a deveni conștient de sensul ei este ca și când rătăcești într-o bibliotecă fără a atinge nicio carte!

BIBLIOGRAFIE

- Consiliul National pentru Curriculum, Ghid metodologic pentru aplicarea programelor școlare din aria curriculara Om si societate.
- Cosmovici Andrei, Iacob Luminița, Editura Polirom, Iași, 2005.
- Cucuș Constantin, Pedagogie, Editura Polirom, Iași 2000.
- Gallagher, J.J., Teaching and learning: New models" in Annual Review of Psychology, 45.
- Neculau, A., O perspectiva psihopedagogică asupra stilului de munca al profesorului, Editura Didactică și Pedagogică București
- Popescu-Neveanu Paul, Dicționar de psihologie, Ed. Albatros, București. 1978.
- Truță, Elena, Mardar, Sorina, Relația profesor – elev, Ed. Aramis, București, 2007

Prof. Elena BUTARU

Liceul Teoretic” Constantin Brătescu”- Isaccea

¹⁰ Andrei Cosmovici, Luminița Iacob, op.cit., Ed. Polirom, Iași, 2005, p.259.